

سرمدی، محمدتقی، ۱۳۳۱ - پویان، ناصر

شاه گمشده. دانشنامه شکنجه و کشتار شاهان، نخبگان و قدرتمندان ایران / نوشته

محمدتقی سرمدی، ناصر پویان. - تهران: سرمدی، ۱۳۸۳.

ج ۵: مصور، نمونه.

ISBN 964 - 5707 - 53 - 6 (دوره 6).

- ISBN 964-5707-54-4 (ج ۱).

- ISBN 964 - 5707-56-0 (ج ۲).

- ISBN 964-5707-57-9 (ج ۳).

- ISBN 964-5707-58-7 (ج ۴).

- ISBN 964-5707-59-5 (ج ۵).

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا

کتابنامه

مندرجات: ج. ۱. از آغاز تا پایان دوره ساسانیان. ج. ۲. از صدر اسلام تا دم واپسین صفویه - - ج.

۳. از ظهور نادرشاه و کریم خان زند تا قتل لطفعلی خان زند و اغا محمدخان قاجار. - - ج. ۴.

کشتار بر سر قدرت و نخبه کشی از قاجاریان تا بهاران مجلس. - - ج. ۵. از استبداد صغیر تا

پایان کار قاجاریان. -

۱. شکنجه و آزار. - - ایران - - تاریخ. ۲. ایران - - شاهان و فرمانروایان - - ترور. ۳. ترور - -

ایران - - تاریخ. ۴. ایران - - تاریخ. الف. پویان، ناصر، ۱۳۲۰ - . ب. عنوان. ج. عنوان: شکنجه و

کشتار شاهان، نخبگان و قدرتمندان ایران.

س ۴۶۴/۶۷۰۹۵۵ ۱۱۷۸۵۹۹/الف

۱۷۸۷۶-۸۳م

کتابخانه ملی ایران

دانشنامهٔ شکنجه و کشتار
شاهان، نخبگان و قدرتمندان ایران

شاه‌کشی

کتاب چهارم

از قاجاریان تا بمباران مجلس

تالیف و ترجمه و پژوهش:
محمدتقی سرمدی - ناصر پویان

تهران، ۱۳۸۴

● نام کتاب: شاه کشتی، دانشنامه شکنجه و کشتار شاهان، نخبگان و قدرتمندان ایران

کتاب چهارم: از قاجاریان تا بهمنیان مجلس

● تألیف و ترجمه و پژوهش: محمدتقی سرمدی - ناصر پویان

● نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۴

● قیمت: ۸۹۰۰ تومان

● حروف نگاری کامپیوتری: مؤسسه فرهنگی ساهر

● لیتوگرافی: گلشید

● چاپ: هما

● صحافی: دلشاد

● تعداد: ۲۰۰۰ نسخه

● کلیه حقوق برای مؤلفین و ناشر محفوظ است.

انتشارات سرمدی

تهران: خیابان ولی عصر - مقابل پارک ملت - برج سایه - طبقه اول

صندوق پستی: ۱۹۳۹۵ - ۲۴۴۵

تلفن: ۲۲۰۵۵۸۹۰، ۲۲۰۵۵۸۹۱، ۲۲۰۴۵۸۸۶؛ نمابر: ۲۲۰۴۸۵۳۵

WWW.booksofpersia.com

Info @ booksofpersia.com

وب سایت:

پست الکترونیکی:

ISBN 964 - 5707 - 53 - 6

شابک دوره ۶ - ۵۳ - ۵۷۰۷ - ۹۶۴

ISBN 964-5707-58-7

شابک جلد چهارم ۷ - ۵۸ - ۵۷۰۷ - ۹۶۴

فهرست مطالب

فصل اول. پادشاهی فتحعلی شاه، و قتل آمیخته با شکنجه و حشتناک حاج ابراهیم کلانتر و خاندان او.....	۱۷
حاج ابراهیم کلانتر	۲۱
اشاره	۲۱
حاج ابراهیم خان کلانتر که بود؟	۲۳
انتصاب حاج ابراهیم خان به کلانتری فارس	۲۵
به تخت سلطنت نشستن لطفعلی خان زند به کمک حاج ابراهیم کلانتر	۲۵
تبانی حاج ابراهیم کلانتر با آغا محمد خان و شکست لطفعلی خان	۲۷
اشغال منصب صدارت ایران	۳۰
خدمات و نفوذ حاجی ابراهیم و خانواده او	۳۱
دیدار سرجان ملکم با حاجی ابراهیم	۳۲
قتل حاج ابراهیم و کشتار خاندان او	۳۴
فتحعلی شاه که بود؟	۳۹
مرگ فتحعلی شاه؛ زنان و فرزندان او	۴۰
پیشگویی مرگ فتحعلی شاه	۴۱
طاووس خانم (تاج الدوله)	۴۳
آغا بیگم (آغاباجی خانم)	۴۴
سرسره عیش فتحعلی شاه	۴۶
فرزندان فتحعلی شاه	۴۹

۶۱	فصل دوم. جنگهای منحوس ایران و روس و قتل گریبایدوف.....
۶۲	معاهده فین کن اشتاین
۶۴	دست یافتن روسیه به آبهای آزاد و سلطه بر خلیج فارس
۶۵	وصیت نامه پترکبیر
۷۰	جنگهای روس و ایران.....
۷۱	جنگهای دوره اول.....
۷۱	جنگهای دوره دوم.....
۷۳	قتل گریبایدوف و وزیر مختار روسیه در ایران.....
۷۹	در پشت پرده واقعه سفارت روس.....
۸۱	جنگهای ایران و عثمانی.....

فصل سوم. عباس میرزا نایب السلطنه، ولیعهد شجاع، اصلاح طلب، روشنفکر و مستبد

۱۰۳	ایران.....
۱۱۰	نگاهی به زندگی سیاسی و خصوصی عباس میرزا
۱۱۶	اندیشه‌های اصلاح طلبانه و مترقیانه پزشکی عباس میرزا.....
۱۱۷	سابقه مایه کوبی با مایه آبله گاوی در ایران.....
۱۲۲	فرزندان عباس میرزا، نخستین تلقیح شدگان با مایه آبله گاوی.....

فصل چهارم. پادشاهی محمدشاه و قتل قائم مقام فراهانی و صادرات میرزا آقاسی... ۱۴۳

۱۴۳	میرزا محمد حسین
۱۴۵	قائم مقام اول، وزیر و پیشکار عباس میرزا نایب السلطنه
۱۴۷	اعزام جوانان ایرانی برای تحصیل علوم جدید به خارج
۱۴۸	صدور اعلان جهاد در جنگ اول ایران و روس
۱۵۱	میرزا ابوالقاسم قائم مقام.....
۱۵۱	ولیعهدی محمد میرزا و عنوان قائم مقام میرزا ابوالقاسم فراهانی.....
۱۵۲	به تخت سلطنت نشستن ظل السلطان در تهران.....
۱۵۲	اعلام پادشاهی محمد میرزا در تبریز به یاری قائم مقام.....
۱۵۳	تاجگذاری محمد شاه.....

۱۵۵	صدارت قائم مقام
۱۵۸	قتل قائم مقام به دستور شاه
۱۵۹	فاجعه قتل قائم مقام در منابع
۱۶۴	آصف الدوله و ماجرای هجو شدن او توسط قائم مقام
۱۶۵	قائم مقام و اشعار او در تذکره دلگشا
۱۷۲	اظهار نظر دکتر محمد معین درباره قائم مقام
۱۷۴	اظهار نظر یک کارگردان تلویزیونی
۱۷۶	پاداش قائم مقام به امیرکبیر
۱۸۲	حاج میرزا آقاسی
۱۸۳	گزیده‌ای از آنچه که درباره حاج میرزا آقاسی نوشته‌اند - حاجی، شاه را ولی خدا می‌دانست!
۱۸۴	خلاصه شدن بی‌کفایتی دولت در وجود میرزا آقاسی
۱۸۴	صدراعظم ایران نمی‌دانست که مفر امپراتور بریتانیا لندن است؟!
۱۸۴	بخشیدن مال و ثروت به شاه
۱۸۵	بیماری شاه و وضع صدراعظم وی

فصل پنجم. ناصرالدین شاه، امر قتل امیرکبیر، کشتار بهاییان و مقتول به دست

۲۰۳	میرزا رضا کرمانی
۲۰۹	تأسیس دارالفنون
۲۰۹	حرکت بابیه
۲۱۵	جدا شدن افغانستان از ایران
۲۱۸	واگذاری امتیازات
۲۱۸	۱. امتیاز رویتر
۲۲۰	۲. امتیاز انحصار توتون و تنباکو (رژی)
۲۳۵	کشته شدن ناصرالدین شاه به دست میرزا رضا کرمانی
۲۳۸	میرزا رضا کرمانی که بود؟
۲۴۰	شکار ناصرالدین شاه در حرم و اغدام میرزا رضا
۲۴۰	بازجویی از میرزا رضا کرمانی

فصل ششم. ناصرالدین شاه در عکس و تصویر	۲۴۵
ثمره سلطنت ناصرالدین شاه	۲۴۵
عکسها و تصاویر	۲۴۶
فصل هفتم. ظهور و سقوط امیر کبیر	۲۹۵
میرزا تقی خان امیر کبیر که بود؟	۲۹۶
ازدواج	۲۹۹
واقعه قتل گریبایدوف، و آغاز پیشرفتهای امیر کبیر	۲۹۹
سفر میرزا تقی خان به روسیه	۳۰۰
مقام وزارت میرزاتقی خان فراهانی	۳۰۱
گم شدن سگ قنسول روس و برپایی شورش در تبریز	۳۰۱
مأموریت مهم میرزا تقی خان در ارز روم (ارژنةالروم)	۳۰۳
مرگ محمد شاه	۳۰۶
حرکت ناصرالدین شاه به تهران به یاری امیر نظام و نیابت سلطنت مهدعلیا	۳۰۷
فرمانروایی مهدعلیا	۳۰۸
ادعای سلطنت سیفالملوک میرزا و شکست او	۳۰۸
حرکت امیر به تهران و عشق مهدعلیا به او	۳۰۹
ورود ناصرالدین میرزا به تهران و صدراعظمی امیر	۳۱۰
ازدواج امیر با خواهر شاه و کوتاه کردن دست مهدعلیا در امور پادشاه	۳۱۵
توطئه مهدعلیا و مخالفان و گردنکشان علیه امیر کبیر	۳۱۶
سفر نامبارک اصفهان	۳۲۰
تغییر رویه ناصرالدین شاه نسبت به امیر کبیر	۳۲۲
دریافت حکم برکناری از صدارت	۳۲۵
مکاتبات امیر با شاه	۳۲۶
صدارت میرزا آقاخان نوری	۳۳۰
گرفتن تمام منصبهای امیر کبیر	۳۳۳
خانه نشین شدن امیر	۳۳۳

۳۳۴	تبعید امیر به کاشان
۳۳۵	حرکت امیر به کاشان
۳۳۷	فرمان قتل امیرکبیر
۳۳۸	اعزام حاجب الدوله به کاشان جهت قتل امیر
۳۳۹	وحشت شاه از عواقب قتل امیر
۳۴۰	قتل امیرکبیر در حمام فین
۳۴۹	فصل هشتم. چگونگی قتل امیرکبیر در منابع مختلف
۳۴۹	گفته یکی از محارم و نزدیکان مهدعلیا (مادر ناصرالدین شاه و مادر زن امیر)
۳۵۸	چگونگی قتل امیرکبیر در کتاب دارالفنون
۳۶۰	عباس اقبال آشتیانی
۳۶۲	چگونگی کشته شدن امیرکبیر بر پایه گفته پزشک مخصوص ناصرالدین شاه
۳۶۴	نوشته تاریخ نگاران
۳۶۴	شایعه قتل امیر در عمارت مجاور باغ فین
۳۶۷	کنت دوگوبینو
۳۷۱	آغاز و پایان زندگی امیرکبیر به قلم کنت دوگوبینو
۳۷۹	عاقبت همسران امیرکبیر
۳۸۲	انتقام زن و شوهری در همین دنیا است
۳۸۵	فصل نهم. میرزا آقاخان نوری، اسدآبادی، سپهسالار، ملکم خان
۳۹۳	سید جمال الدین اسدآبادی
۴۱۲	قتل سپهسالار با قهوه قجری
۴۱۴	سپهسالار که بود؟
۴۱۶	دست داشتن انیس الدوله در عزل صدراعظم
۴۱۶	انتشار نخستین روزنامه و پایان کار سپهسالار
۴۱۷	سپهسالار در منابع
۴۱۷	مادام کارلاسرنا
۴۲۰	تاریخ معاصر ایران

۴۲۵.....	میرزا ملکم خان
۴۲۶.....	میرزا ملکم خان در ترازوی نقد تاریخ
۴۳۵.....	فصل دهم. انتقال حکومت از استبداد به مشروطه
۴۳۷.....	پادشاهی مظفرالدین شاه
۴۳۹.....	صدارت امین الدوله
۴۴۰.....	رویدادهایی که حرکت مردم و شورش عمومی را تسریع کرد
۴۴۸.....	مهاجرت صغری (مهاجرت به حضرت عبدالعظیم)
۴۴۹.....	مهاجرت کبری
۴۵۵.....	تحصن مردم در باغ سفارت انگلیس
۴۵۶.....	باغ سفارت انگلیس و مآجرای آشپزخانه و مستراح
۴۵۸.....	نقش انگلیسیها در تأسیس مشروطیت ایران
۴۶۱.....	پشتیانی شهرها از مبارزان تهران
۴۶۱.....	فرمان مشروطیت
۴۶۵.....	نظامنامه مجلس اول
۴۶۷.....	قانون اساسی
۴۶۸.....	متمم قانون اساسی
۴۸۳.....	امین الدوله
۴۸۷.....	عین الدوله (سلطان عبدالمجید میرزا)
۴۹۳.....	مشیرالدوله
	فصل یازدهم. کشته شدن سه آزادی خواه توسط محمدعلی میرزا و کارنامه او در تبریز
۴۹۹.....	قتل سه آزادی خواه
۵۰۲.....	میرزا آقاخان کرمانی، شیخ احمد روحی و خبیرالملک در باغ شاه تبریز و قتل آنها
۵۰۳.....	چگونگی کشته شدن میرزا آقاخان کرمانی، شیخ احمد روحی و خبیرالملک
۵۰۸.....	میرزا آقاخان کرمانی
۵۱۲.....	شیخ احمد روحی کرمانی

۵۱۷	خبیر الملک
۵۱۹	محمد علی میرزا در دوره ولیعهدی و پیش از آن در تبریز
۵۲۳	شکار روستاییان
۵۲۴	نظر مظفرالدین شاه نسبت به محمدعلی میرزا
۵۲۴	نوشته فرمانده بریگاد قزاق درباره محمدعلی میرزا
۵۲۵	اعتقاد به خرافات
۵۲۶	دوره ولیعهدی محمد علی میرزا
۵۲۷	تظاهر به دینداری
۵۲۸	بیرحمی و خست و تنبلی محمدعلی میرزا
۵۳۷	فصل دوازدهم. دوره اول مجلس شورای ملی
۵۴۱	عدل مظفر
۵۴۱	نحوه تشکیل جلسات
۵۴۳	موانع و مشکلات سر راه مجلس اول
۵۴۶	کانون انقلابی
۵۴۸	اصلاحات مالی
۵۵۰	انجمن مالیه
۵۵۱	نگاهداری حساب عواید و مخارج
۵۵۳	تیول
۵۵۳	ابطال رسم تسعیر
۵۵۴	وضع قوانین مترقی و مفید
۵۵۷	نمایندگان دوره اول مجلس شورای ملی
۵۶۸	صنیع الدوله
۵۷۱	احتشام السلطنه
۵۷۴	ممتاز الدوله
۵۷۷	بحرالعلوم (حاج آقا میررشتی)
۵۹۷	فصل سیزدهم. زندگینامه مجتمع مجلس شورای ملی و جشن سال اول مشروطیت

۶۰۰		عمارت بهارستان بعد از مشروطیت
۶۱۸		جشن سال اول مشروطیت
۶۲۳		سواذ دستخط همایونی
۶۲۷		فصل چهاردهم. ترور اتابک
۶۲۸		نقشه پنهانی محمد علی شاه
۶۳۰		گرفتاریهای امین السلطان درانزلی در راه بازگشت به ایران
۶۳۲		اعتراض مردم انزلی نسبت به ورود امین السلطان
۶۳۶		صدارت امین السلطان و ترور وی
۶۳۶		ترور امین السلطان
		اظهار نظرها ۶۳۸
۶۳۹		امین السلطان که بود؟
۶۴۲		انگیزه قتل و قاتل واقعی امین السلطان
۶۴۶		سراسپهرینگ رایس وزیر مختار انگلیس در تهران
۶۴۷		چرچیل؛ کاردار سفارت انگلیس در تهران
۶۴۷		ظهور الدوله
۶۶۹		فصل پانزدهم. کوشش برای بازگشت به استبداد
۶۷۱		کابینه مشیر السلطنه
۶۷۲		صدارت ناصرالملک همدانی
۶۷۲		میرزا ابوالقاسم خان قراقرزلو
۶۷۵		نزدیک شدن روس و انگلیس
۶۷۵		متمم قانون اساسی و نارضایتی شاه از مجلس
۶۸۰		واقعۀ میدان توپخانه
۶۸۳		استخاره درباب برکناری چهار وزیر
۶۸۴		سقوط کابینه ناصرالملک
۶۸۶		سوگند مجدد شاه
۶۸۸		سوء قصد به جان محمد علی شاه

۶۹۵.....	کابینه نظام السلطنه
۶۹۷.....	کابینه مشیرالسلطنه
۶۹۹.....	حمایت روسها از محمد علی شاه
۷۱۵.....	فصل شانزدهم. حکومت نظامی و بمباران مجلس
۷۱۷.....	بازداشت شاهزادگان و درباریان موافق مشروطه
۷۱۷.....	درخواست تبعید رهبران مشروطه و سران آزادی
۷۱۸.....	پناهنده شدن نمایندگان در مجلس
۷۲۰.....	حکومت نظامی در تهران
۷۲۱.....	ارسال تلگرام به شهرستانها
۷۲۱.....	مجلس متشکل از بعضی روحانیون در باغ شاه
۷۲۲.....	ادامه ایستادگی نمایندگان در برابر استبداد
۷۲۳.....	آخرین شب مجلس شورای ملی
۷۲۵.....	باغ شاه ستاد عملیات محمد علی شاه
۷۲۷.....	بمباران مجلس
۷۴۳.....	بخش عکسهای رنگی
۷۵۷.....	فهرست اعلام

دوره پنج جلدی: شاه کشتی،

«شکنجه و کشتار شاهان، نخبگان و قدرتمندان ایران»

شامل:

کتاب اول: از آغاز تا پایان کار ساسانیان

کتاب دوم: از صدر اسلام تا دم واپسین صفویه

کتاب سوم: از ظهور نادرشاه و کریم خان زند تا قتل لطفعلی خان زند و

آغا محمدخان قاجار

کتاب چهارم: از قاجاریان تا بمباران مجلس

کتاب پنجم: از استبداد صغیر تا پایان کار قاجاریان

پیشگفتار

کتابی که در پیش روی خود دارید، کتاب چهارم از دوره پنج جلدی «شاه کشی، دانشنامه شکنجه و کشتار شاهان، نخبگان و قدرتمندان ایران» است. این جلد تحت عنوان «از قاجاریه تا مباران مجلس شورای ملی» یکی از شگفت‌انگیزترین دوره تاریخ پرفراز و نشیب ایران را دربر می‌گیرد. چرا؟ چون در دوره قاجار تحولات مختلف و دگرگونی‌های سیاسی و تغییرات اجتماعی گسترده‌ای در کشور ما پدید آمد. همان‌گونه که در کتاب سوم نوشتیم آغا محمد خان، پس از کریم خان زند و جانشینان وی در صحنه سیاسی ایران ظهور کرد. او در دوره‌ای کوتاه قدرتی واحد در داخل مرزهای کشور ایجاد نمود.

پس از پادشاه مقتدری همچون آغا محمد خان، فتحعلی شاه با قدرتی به مراتب کمتر جایش نشست. او حاج ابراهیم کلانتر - خائن به لطفعلی خان آخرین پادشاه زندیه، و یاور آغا محمد خان و خودش را - با افراد خانواده‌اش به طرز فجیعی به قتل رساند. برخوردهای نظامی و تماس‌های بازرگانی دوره سلطنت او، پای دولتهای روس و انگلیس و فرانسه را به کشورمان باز کرد و در دوره فتحعلی شاه، جنگ‌های روس و ایران سبب جدا شدن بخش بزرگی از خاک ایران گردید.

در پادشاهی محمد شاه قاجار علاوه بر این که نفوذ سیاسی و اقتصادی دولتهای بیگانه در کشور ما افزایش یافت، صدراعظم مدبر و دانشمند ایران قائم مقام فراهانی هم به فرمان این شاه نادان نابود شد و سکان کشور پهناور و کهنسال ایران به دست حاج میرزا آقاسی بی تدبیر و ناتوان سپرده شد.

در پادشاهی ناصرالدین شاه که در حدود نیم قرن طول کشید، در سازمانها و نهادهای اجتماعی ایران تغییراتی به وجود آمد، ولی امتیازات زیادی به دولتهای بیگانه داده شد که موجب بروز مبارزات سیاسی بی سابقه در ایران گردید. در این عهد هم امیر کبیر صدراعظم نامی و مصلح و بانی دارالفنون به دستور ناصرالدین شاه به طرز وحشتناکی کشته شد. اگر حاج ابراهیم کلانتر، قائم مقام فراهانی، و مهمتر از همه امیرکبیر

صدر اعظم کاردان و مقتدر به دست پادشاهان بی‌تدبیری همچون فتحعلی شاه و محمد شاه و ناصرالدین شاه نابود نمی‌گشتند، به ظن یقین ایران این همه صدمه نمی‌دید و از قافله پیشرفتهای جهانی عقب نمی‌ماند.

در عصر مظفرالدین شاه، بتدریج از قدرت حکومت مرکزی ایران کاسته شد و حرکت‌های مشروطیت سرانجام به ثمر نشست و در آخرین روزهای عمر این پادشاه بی‌کفایت ولی خیرخواه فرمان مشروطیت صادر شد و مجلس شورای ملی پا به عرصه وجود گذاشت. نظام مشروطه می‌توانست تغییرات سیاسی و تحولات بسیار عمیق به همراه داشته باشد، ولی همان گونه که در کتاب حاضر نگاشته‌ایم، این پدیده با عظمت به سرعت مسیر دیگری را در پیش گرفت و وضع بد ایران بدتر شد.

محمد علی شاه با همان حکومت قانون نارس هم نساخت، مثل پدرانش خودسری آغاز کرد، مجلس شورای ملی را به کمک لیاخوف روسی به توپ بست و هر مشروطه خواه و مخالفی را که به چنگ آورد شکنجه کرد و کشت و زندانی یا تبعید ساخت. تا اینجا قصه کتاب چهارم ما هم به پایان رسیده است.

در این کتاب، کوشش به عمل آمده تا آنجا که منابع و مآخذ به زبان فارسی و زبانهای دیگر در دسترس بوده، مورد توجه و پژوهش و بهره‌برداری قرار گیرد. بعلاوه، چون عکسها و تصاویر تاریخی به دلیل جاذبه‌های بصری جایگاه ویژه‌ای را در صحنه پژوهشهای علمی به خود اختصاص داده‌اند، عکسها و تصاویر تاریخی موجود در کتابها و نشریات و آرشیوهای خصوصی با زیرنویسهای جامع در کتاب حاضر چاپ و ارایه شده است. بدیهی است سعی شده، بدین طریق از دریچه کوچک دوربین عکاسی و یا باستان هنرمند یک نقاش توانا، ملاحظه رویدادهای تاریخی میسر گردد.

امید چنان داریم که کتاب چهارم و کتابهای دیگر این دوره پنج جلدی به عنوان مرجع و کتابخانه‌ای سیار پاسخگوی نیازهای خوانندگان و پژوهشگران و بویژه دانشجویان باشد.